భిక్ష

విద్యార్థి

“మావయ్యా, నీకు అసలు బుద్ధి ఎప్పుడు వస్తుందీ?" అంటూ మృదువుగా సాగదీసింది సత్యవతమ్మ.

"ఇప్పుడు బుద్ధి వచ్చి మాత్రం ఉపయోగం ఏముందీ? అన్నీ అవచేసుకున్న తరువాతా!" వంత పాడింది భారతమ్మ.

"అసలు ఏమాత్రం బుద్ధి ఉన్నా, అత్తమ్మకు పసుపుకొమ్ము కట్టి అటునుంచి అటు జైలుకు వెళ్లేవాడా?' ప్రశ్నించింది స్వరాజ్యమ్మ.

"బాబూ, మన త్యాగ బుద్ధి సమష్టికి మంచి చేస్తుంది" అన్నాడు వందేమాతరం తాతయ్య నన్ను చూస్తూ.

ఎందుకో గొంతు పూడుకుపోయి కళ్లల్లో నీళ్లు తిరిగాయి. ముప్పై సంవత్సరాల క్రితం చదువు కోసం నేను అమెరికా ప్రయాణమవుతున్న రోజు అది. రాత్రికి ప్రయాణమైతే పగలంతా దగ్గరి బంధువులు అందరి మధ్యనా గడిపిన సన్నివేశం కళ్లలో తిరిగింది.

ఇన్ని సంవత్సరాల తరువాత, ఇంట్లో శుభకార్యం, బంధువులమంతా ఒకచోట కలుద్దామని కూడుకున్నాం. ఇరవై మూడు గంటల విమాన ప్రయాణం, ఆరు గంటల కారు ప్రయాణం. ఊరు దగ్గరదాక వచ్చాను, కానీ ట్రాఫిక్‌లో చిక్కుకున్న కారు కదలటం లేదు. ఇంకొక గంటలో ఇంటికి చేరతామని డ్రైవర్ సర్ది చెప్పాడు.

కళ్లు మూసుకుని తల వాల్చాను. ముప్పై ఏళ్ల నాటి ఆ దృశ్యం కళ్లల్లో కొనసాగింది.

ప్రతి సంవత్సరం వీరాయి పౌర్ణిమకు మా ముగ్గురమ్మల సంతానం, మామయ్యల సంతానం, వాళ్ల కుంటుంబాలు వేసవి శలవలు ముగిసే సమయానికి ఒక చోటకి చేరేవారం. మా ముగ్గురమ్మలూ వీరాయి పౌర్ణిమ రోజున వందేమాతరం తాతయ్యను పిలిచి, ఆయనకు పంచెలు పెట్టి, ఆయన భోంచేసిన తరువాత మామిడి పళ్ళు పెట్టి, ఆయన ఎంగిలి ఆకులోనే అందరికీ కొత్త ఆవకాయ ముద్దలు కలిపి పెట్టేవాళ్లు. ఇది మా ఇంటి ఆచారం. “మనమందరం ఈ రోజు ఒక పచ్చడి మెతుకుల ముద్ద తినగలుగుతున్నామంటే వందేమాతరం తాతయ్య ఎంగిలి మెతుకులే, ఇది ఆయన పెట్టిన భిక్ష” అని మా అమ్మలు మాకు పాఠం చెప్పేవారు.

మా ముగ్గురు అమ్మల సంతానంతో బాటూ, మామయ్యల పిల్లలమందరమూ అందరి అమ్మల చేతి అన్నపు ముద్దలు తిన్నాం, అందరి ఇళ్లళ్ళోనూ చదువుకుని పెరిగాం, అందరి అమ్మలతో మొట్టికాయలూ తిన్నాం. వందేమాతరం తాతయ్యను మా అమ్మలు ఎన్ని మాటలైనా అనే హక్కు ముద్దుల మేన కోడళ్లగా వాళ్లకు సంక్రమించింది. వేరే వాళ్లెవరైనా ఆయనని ఒక్క మాటంటే మాత్రం చీరేస్తారు.

"అసలు నువ్వు తిని ఏనాడయ్యిందీ?" అంటూ పప్పు గుత్తిని పక్కన పెట్టి, పప్పు పిడతను తాతయ్య అరిటాకు లోని అన్నం మీదకు వంచి, వేడి వేడి పప్పును ఓరగిలించింది సత్యవతమ్మ.

"సంవత్సరానికోసారి మన ఇంట్లో మనం పెడితే తినటమే కానీ ఏనాడయినా తను తిన్నాడా, అత్తమ్మకు పెట్టాడా?" అన్నది భారతమ్మ మట్టి మూకుడులోని గుమ్మడి కాయ కూరను ముల్లు అట్లకాడతో కలదిప్పుతూ.

"ఒంటెలాగా సంవత్సరానికి ఒకే ఒక్కసారి తినగలడు, ఊళ్లోవాళ్ల బరువులు మోస్తూ సంవత్సరమంతా తిరగగలడు" మజ్జిగ చిలుకుతూ అన్నది స్వరాజ్యమ్మ.

"బాబూ, పప్పు మన వంటికి శ్రేష్ఠం, శాఖాహారం మంచిది" అన్నాడు వందేమాత్రం తాతయ్య. ఆయన అన్నది నాకు అర్థమయ్యింది. అమెరికా వెళ్లి మాంసాహారపు అలవాట్లు చేసుకోవద్దు, అహింస వద్దు, ఆస్వాద నియంత్రణ చేసుకో అని చెపుతున్నాడు.

"అసలు మేము అడిగేదేమిటీ? నువ్వు చెప్పేదేమిటీ? పాపం అత్తమ్మ ఎలా నెట్టుకొచ్చిందో నీతో?" ఒక్కసారిగా వాపోయి తలలు పట్టుకున్నారు ముగ్గురమ్మలూ.

"ఆ పసుపు కొమ్ము కట్టటేమే తప్పు, అత్తమ్మకు ఏనాడయిన్నా చిన్నమెత్తు పెట్టావా? అసలు ఆ పసుపు కొమ్ము మాత్రం కొనుక్కొచ్చాడూ! ఎక్కడినుంచో అరువు పట్టుకొచ్చాడు కాదూ? జైల్లో కూర్చుని ఒక పేక రాట్నం మాత్రం పంపించాడు అత్తమ్మకి. అదేదో గొప్ప ఘనకార్యం అయినట్టు." పొడిగించింది సత్యవతమ్మ.

"జైలులోనుంచి వచ్చి ఏమన్నా ఇంటి పట్టున ఉన్నాడా? మళ్లీ పోయి లాఠీ దెబ్బలు తినొచ్చాడు కాదూ? పాపం, అత్తమ్మ ఉపచర్యలు చేసీ చేసీ తను మూలబడింది" నిట్టూర్చింది భారతమ్మ.

"అసలు నువ్వు వెళ్లితే వెళ్లావు జైలుకి, లాఠీ దెబ్బలు తింటే తిన్నావు, నీతో పాటు అత్తమ్మను తీసుకు వెళ్లటమేమిటి? పదమూడేళ్లన్నా ఉన్నాయో లేదో అత్తమ్మకప్పుడు, దేశభక్తి గేయాలు అంటూ నేర్పి ఊరూరా పాడిస్తూ ఎండల్లో తిప్పావు. ఏం, ఊళ్లో అందరనీ పొరుగూరు కాలేజీకి పంపించావు, అత్తమ్మను ఎందుకు పంపలేదూ"? ఝాడించింది స్వరాజ్యమ్మ.

"బాబూ, సత్య శోధనకు దృఢ సంకల్పం తోడైతే సాధించలేనిది అంటూ ఏదీ ఉండదు" అన్నాడు నన్ను చూస్తూ వందేమాతరం తాతయ్య. శ్రద్ధ పెట్టి, ఎన్ని కష్టాలు ఎదురైనా పై చదువు పూర్తి చేసుకోమని తాతయ్య నాకు చెపుతున్నాడని అర్థమయ్యింది.

మా ముగ్గురమ్మలతో పాటూ మా మామయ్యలకీ, వాళ్ల సంతానం, అనగా మా తరం పిల్లమూక ప్రతి ఒక్కరికీ పేర్లు పెట్టింది వందేమాతరం తాతయ్యే. గాంధీ గారు ఒకానొకసారి సత్యాగ్రహం మొదలుపెడితే, మద్దతుగా వందేమాతరం తాతయ్య వెళ్లబోతున్న సమయంలో పుట్టిందట సత్యవతమ్మ. గాంధీ గారు "భారత్ చోడో" ఉద్యమం మొదలు పెట్టి లాఠీ దెబ్బలు తినటానికి వెళ్లేటప్పుడు పుట్టిందట భారతమ్మ. ఇవ్వన్నీ జరిగిన తరువాత నెహ్రూ గారు “Tryst with Destiny” అంటూ అర్థ రాత్రి పూట ప్రసంగిస్తుంటే ఠంచనుగా పుట్టుకొచ్చిందట స్వరాజ్యమ్మ.

"నువ్వు కోరుకున్న స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత కూడా నీ బాగు నువ్వు చూసుకో లేదు, అది సరే, అత్తమ్మను కూడా సుఖపడనీయక పోతివి. ప్రభుత్వం నీకు ఫించను ఇచ్చింది కదా, ఎప్పుడన్నా రూపాయ్ ఇంటికి తీసుకువచ్చి అత్తమ్మకు ఇచ్చావా?" సాగదీస్తూ ప్రశ్నించింది సత్యవతమ్మ.

"ఫించను డబ్బు పోతే పోనీ, అది నువ్వు తిన్న లాఠీ దెబ్బలకే వచ్చిందని అనుకుందాము. వారసత్వంగా నీ వంతు వచ్చిన ఎకరాన్నర మెట్ట పొలం కూడా దానం చేశావయ్యే, కనీసం అదైనా ఉంచుకోవద్దూ?" గదమాయించింది భారతమ్మ.

“ఆ మెట్ట పొలం కూడా తన వారసత్వపు హక్కేననుకో, కనీసం అత్తమ తెచ్చుకొన్న రెండెకరాల మాగాణి కూడా దానం చేసావయ్యే? పిచ్చిమాలోకం కాకపోతే అత్తమ్మ నువ్వు చెప్పిందల్లా విన్నది. ఊరుకి ఆనుకుని ఉన్న చేను, మంచి నీటి సాగు ఉన్న పొలం, బంగారం పండే పొలం. అది కూడా మిగల్చక పోతివి!!! అసలు అత్తమ్మ పొలం మీద నీకేమిటి హక్కు?" నిలదీశింది స్వరాజ్యమ్మ.

“బాబూ, బళ్లారి జైలులో ఒక గదిలో పద్నాలుగురం ఉండేవాళ్లం. అందులో నాతో పాటు చౌటపల్లి కుఱ్ఱాడు వెంకటేశ్వర రావు అని ఉండేవాడు. పస్తుల్లుండి, సంగీతం నేర్చుకున్నాడు. ప్రతి రోజూ ఉదయానే క్రమం తప్పకుండా సాధన చేసేవాడు. పట్టుదల, సాధన ఉంటే ఎంతటి శిఖరాలనైనా చేరవచ్చు. మనమొక్కరమే చేరటం కాదు, మనతో పాటు అందరినీ తీసుకువెళ్లాలి”. క్రమ శిక్షణతో చదువుకో, సర్వభావనతో మెలగమని చెపుతున్నాడని అర్థమయ్యింది నాకు.

అని చెప్పి భువనభోనంతరాలు దద్దరిల్లేటట్టు "బ్రేవ్, బద్ద" అంటూ ఒక తేపు తేపి, కళ్ల జోడు సరి చేసుకుని శూన్యంలోకి చూస్తూ పొట్ట సవరదీసుకోవటం మొదలుపెట్టాడు వందేమాతరం తాతయ్య.

"మనం అన్న మాటలు ఒకటైనా పట్టిందేమో చూడు!!!" విస్తుపోయింది సత్యవతమ్మ

"చూడు, బుద్ధావతారం లాగా ఎటో చూస్తున్నాడు" వాపోయింది భారతమ్మ

"అసలు ఆ కళ్లద్దాలు ఏమిటి? ఒక అద్దానికి బీటు వేసింది, రెండో అద్దం చిట్లింది, రెక్కలు లేని ఆ కళ్లజోడుని పాత నులకతాడుతో కట్టుకోకపోతే, మేమేమన్నా కొనిపెట్టలేమనుకుంటున్నావా ..." అంటూ రెట్టించబోయింది స్వరాజ్యమ్మ.

"చేతులు కడుక్కొందురు కాని, లేవండి" అంటూ సుతారంగా అమ్మల దండకం నుండి తప్పించింది పెద్దత్తయ్య. మా అమ్మలు పెట్టిన భోజనానికి భుక్తాయసంతో వందేమాతరం తాతయ్య లేవలేకపోయాడు. నేనూ, నాతో పాటు పిల్ల మూక అందరమూ కలసి వెనక పట్టుకుని నానా తంటాలు పడి లేపాము. ఇంటిల్లిపాదీ ఆ తంతు చూసి పగలబడి నవ్వుకున్నారు. తాతయ్య కూడా నవ్వాడు. ఆ పక్కన ఉన్న అరటి తోపు మొదట్లో నేను చేతి మీద నీళ్లు పోస్తే, చేయి కడుక్కున్నాడు. భారంగా కదిలి వసారాలో ఓ పక్కన ఉన్న గెడంచి ఎక్కాడు. ధాన్యం బస్తాల పక్కనున్న కొంచెం జాగా సరి చూసుకుని, ఓ చిన్న మినుముల మూటను తీసి తలగడ లాగా పెట్టుకుని శేష పానుపు వేసి తూగుతూ, క్రింద ఉన్న మా కుటుంబాన్ని అంతా అవలోకితం చేసాడు.

పెద్ద అత్తయ్య తాతయ్యకు పెట్టిన అరడజను బంగినపల్లి పళ్లని ముక్కలుగా కోసి, ఒక ఇత్తడి పళ్లెంలో పెట్టి తాతయ్యకు ఇచ్చింది. ఈ బంగినపల్లి చెట్టును పెరటిలో నేను పుట్టినప్పుడు నాటాడంట తాతయ్య. ఇలా ఇంటి చుట్టూతా పళ్ల మొక్కలతో పాటు, ఊరి నిండా ఎక్కడ పడితే అక్కడ పళ్ల చెట్లూ , వేప చెట్లూ ఇంకా ఏవేవో నాటాడు, నీళ్లు పోసి సాకాడు.

మా అమ్మలు తాతయ్య తిన్న ఎంగిలి అరటాకు చుట్టూ ఇంకో నాలుగు ఆకులు వేసి కొత్త ఆవకాయతో అన్నం కలిపి ఒక ఘటోత్కచుడి ముద్ద చేసారు. పిల్ల మూక అంతా అమ్మల చుట్టూ చేరి "నాకు, నాకు" అంటూ ఎగబడ్డారు. శేష పానుపులో తూగుతున్న వందేమాతరం తాతయ్య, తూగుతూనే "ఈ సారి ఆవకాయకు మామిడి ముక్కలు కొట్టింది పెద బాబు, తనే మొదటి ముద్ద అందుకుంటే బాగుంటుంది, పాపం వేలు కూడా తెగింది" అన్నాడు. నిజమే, నా బొటను వేలుకు చిన్న అత్తయ్య తన కొంగును చింపి కట్టిన కట్టును అందరికీ గర్వంగా చూపించి, వెళ్లి ఆ ఘటోత్కచుడి కొత్తావకాయ ముద్దని దోసిట్లో అందుకుని తాతయ్య దగ్గరకి వచ్చి ఆయన కాళ్లకి ఆనుకుని కూర్చున్నాను. చిన్నత్తయ్య చేతిలో ఒక చిన్న ముద్దని ఉప్పూ కారాల ఘాటు సరిపోయిందేమో చూడమని పెట్టింది సత్యవతమ్మ. చిన్నత్తయ్యా, పెద్దక్కయ్యా వచ్చి నాకు చెరి ఒక వైపూ కూర్చున్నారు.

కళ్ళు మూసుకుని దోసిట్లోని కొత్తావకాయ అన్నం వాసానలని తన్మయంగా ఆఘ్రాణిస్తుండగా, పదునుగా మాటలు వినబడ్డాయి. "ఏం, నువ్వు మామిడి ముక్కలు కొడితే ఏంటంటా? మేము మాత్రం బస్తాడు ఎండు మిరపకాయలకి తొడాలు తియ్యలేదా? మా చేతులు ఎంత మండిపోయినయ్యి? ఆ పళ్లెంలో మొదటి ముద్ద మాదే." రోహిణి కార్తి ఎండలో నిలబడి పేచీ పెట్టటం మొదలుపెట్టింది పెద్ద మామయ్య కూతురు. లేత పగడపు రంగు పావడా మీద అరిటాకు ఓణీ వేసుకుని అంత ఎండలోనూ చంద్రకాంత పువ్వులాగా మెరిసింది.

"తిను, తిను, ఇంతింత పెద్ద ముద్దలు తిను, సగం పండిన సన్న పచ్చి మిరపకాయల్లే ఉన్నావు. ఇంత ఆవకాయ అన్నమూ నెయ్యి మీగడలతో తిన్నావంటే పండి పోయిన బుంగ పచ్చి మిరపకాయలాగా తయారువుదువుకానీ" అన్నాను. వెంటనే మామయ్య కూతురు "ఆగు, మూలపుటమ్మతో చెపుతా" అంటూ ఉక్రోషంగా వసారా ప్రక్కనున్న మూలగది దగ్గరకి పరిగెత్తుకు వెళ్లింది. రోహిణీ కార్తె ప్రచండ భానుడు చెయ్యలేని పని, నా మాటలతో మామయ్య కూతురు బుగ్గలు ఎర్రబడినాయి. నాకు ఒక ప్రక్క కూర్చున్న పెద్దక్కయ్య మెత్తగా చురక వేసింది. అటు ప్రక్క కూర్చున్న చిన్నత్తయ్య కిసుక్కున నవ్వి, అరచేతిలోరుచి చూడటానికి పెట్టుకున్న ఆవకాయ ముద్దను తిని "అన్నీ సరిపోయినాయి వదినా, అయినా మన ఇంటిలో ఎండుకారమూ, ఆవపిండీ ఎప్పుడూ ఘాటు ఎక్కువే కదా అన్నది." తాతయ్య చిన్మయ్యంగా నవ్వాడు.

మూలపుటమ్మ మా ముగ్గురమ్మలకీ అమ్మ. వందేమాతరం తాతయ్య మూలపుటమ్మకు అన్నయ్య వరస. ఎప్పుడూ మూలగదికి అడ్డంగా ఒక కుక్కి నవ్వారు మంచం మీద పెద్ద సైజు పాత్రం రాయల్లే, ఒక కాలు పట్టె మీద మడతపెట్టి, రెండో కాలు కిందకి వేలాడేసి లలితాసనం వేసుకుని ఆసీనమై ఉండేది. సగం మూసిన కళ్లతో మా కుటుంబాన్ని అంతా నియంత్రిస్తూ ఉండేది. మా అమ్మలు చేసే మిఠాయిలు, పిండి వంటలు, పండేసిన సపోటాలు, అరటి గెలలు, మామిడి పళ్లు, పచ్చడి జాడీలూ అన్నీ ఆ మూల గదిలో ఆవిడ అధీనంలో ఉండేవి.

మూలపుటమ్మ కళ్లు తెరిచి చూస్తోందో, తూగుతూ నిదరపోతున్నదో మా పిల్లమూకకు అర్థమయ్యేది కాదు. అందుకని ఆవిడని రకరకాలుగా ఎక్కిరెంచే వాళ్లం. అసలు మిగతా పిల్లమూకకు నాయకుడిగా మూలపుటమ్మను రకాలుగా ఎక్కిరించటం నేర్పించింది నేనే. అయినా కదిలేదు

కాదు. కానీ ఎప్పుడన్న మాలో ఒకరిని పేరు పెట్టి పిలిచి దగ్గరకు రమ్మని తన తలగడ క్రింద చెయ్యి పెట్టేది. ఆ తలగడ క్రింద పటిక బెల్లం పొట్లం, వీపు గోకుకొనే పులి పిడికిలి గొడుగు కర్ర ఉండేవి. మూలపుటమ్మ పటికి బెల్లం ముక్క పెడుతుందో, లేక పులి పిడికిలి గొడుగు కర్రతో కొడుతుందో తెలీక భయం భయంగా దగ్గరకు వెళ్ళే వాళ్లం.

ఆ రోజు ఉదయం నేను మూలపుటమ్మకు చిన్నప్పటినుంచీ ఉన్న అలవాటు ప్రకారం కూజాలో మంచి నీళ్లు పెట్టి వస్తుంటే, మూలపుటమ్మ పిలిచింది. దిండు క్రింద ఉన్న పటిక బెల్లం పొట్లాం తీసి మరీ చిన్నది, మరీ పెద్దదీ కాని ముక్క ఒకటి తీసి నోటిలో పెట్టి, సత్యవతమ్మ దగ్గర తాతగారి కలము, భారతమ్మ దగ్గర పోతన భాగవత పద్యాల పుస్తకం, స్వరాజ్యమ్మ దగ్గర ఫీజు కట్టటానికి రొఖ్ఖం తీసుకోమని చెప్పి పంపింది. అలాగే అని ఒక శాల్యూట్ పడవేసి, మూలపుటమ్మను వెక్కిరించి తిరిగి వచ్చేసా.

పిల్లలందరూ అమ్మల చుట్టూ చేరి మరి నాకు నాకు అంటూ ఎగబడితే, "బుద్దిగా చుట్టూ కూర్చుని తింటారా, వీపు మోగించమంటారా" అంటూ సత్యవతమ్మ పప్పు గుత్తి పైకి ఎత్తి దండం తిప్పినట్టు తిప్పింది.

"సరిగ్గా వంతులువారీ తినకపోతే అందరికీ వాతలు పెడతాను, జాగ్రత్త" అంటూ ముల్లు అట్లకాడ దూసింది భారతమ్మ.

"ఇంకొక్క మాట వినబడిందంటే తాట తీస్తాను" అంటూ చల్ల కవ్వం తాడు ఝుళిపించింది స్వరాజ్యమ్మ.

మొదటిగా అందరికీ వట్టి ఆవకాయ ముద్దలతో. రెండో విడతగా పిడత పప్పుతో కలిపిన ఆవకాయ ముద్దలు, మూడో సారి నెయ్యితో కలిపిన ఆవకాయ ముద్దలు, నాలుగో సారి వెన్నతో కలిపిన ఆవకాయ ముద్దలూ, ఆఖరుగా మీగడతో కలిపిన ఆవకాయ ముద్దలు పెట్టారు మా అమ్మలు. ఇంకా కావాలి అంటే మాత్రం మా అమ్మలు పెట్టలేదు. మా అమ్మలు మాకు ఇష్టమయ్యింది ఎప్పుడూ సరిపడా పెట్టేవారు కాదు. అదే కాకరకాయ కూరో, కొయ్య తోటకూరో అయితే పీకలు నిండిన తరువాత పాతిక ముద్దలు గొంతులో తోసి "ఇది తింటే మీ కళ్లకి మంచిది, ఇది తింటే మీ మెదడుకి మంచిది బోలెడు చదువులు చదువుకోవచ్చు" అనే వారు.

ఆ రోజు తలుచుకుంటే ఇప్పటికీ మనసు నిండుతుంది. నోరు ఊరి ఆకలి పెరుగుతుంది.

ఇంటికి వచ్చాం అంటూ గతంలోనుంచి మేల్కొల్పాడు డ్రైవర్.

నాకు గుర్తున్న రెండు నిట్టాడుల పాక ఉన్నచోట ఒక డాబా ఇల్లు ఉంది. అవును, ఇది మామయ్య చేసిన పనే. చుట్టూ కొబ్బరి, మామిడి చెట్లు ఉండేవి. పొరుగున ఉండాల్సిన వేప, కొండమల్లి చెట్ల స్థానంలో పెద్ద పెద్ద అపార్టుమెంట్ బిల్డింగులు ఉన్నాయి. నాకు గుర్తున్న పల్లెటూరిని టౌను మింగేసింది. మామయ్య పిల్లలు ఈ డాబా కూడా తీసివేసి అపార్టుమెంటులు కట్టిస్తారేమో? వందేమాతరం తాతయ్య ఈ చెట్లు నాటి, పాదులు చేస్తువుంటే నేను నీళ్లు పెట్టటం గుర్తు వుంది.

ఇల్లంతా సందడి. పలకరింపులలో ఆప్యాయత ఉన్నా, పెళ్లి హడావిడిలో ఎవరమూ మాట్లాడుకోలేకపోయాము. అందరమూ ఓ పెద్ద మారేజ్ హాలుకు చేరుకున్నాం. పెళ్లి విందులో "ఫిఫ్టీ వన్ అయిటంస్" అంటూ హడావిడిగా వడ్డించుకుంటూ వెళ్లారు. ఎందుకో, కడుపు నిండ లేదు, మనస్సు అంతకన్నా నిండ లేదు. తెల్లవారు ఝాము పెళ్లి. పోటోగ్రాఫరులు, వీడియోగ్రాఫర్లూ ఆధ్వర్యంలో పెళ్లి జరిగింది. చిన్నప్పటి రోజులలో తాటాకు పందిరి కింద జరిగిన పెళ్లిళ్లు గుర్తుకు వచ్చాయి. ఆ రోజులలో ఊరు అంతా ఒక్కటై చేసేది కదా పెళ్లి!!!

తెల్లవారుతోంది. ఎందుకో నిరుత్సాహం ఆవరించింది. మారేజ్ హాల్ బయటకు వచ్చి గమ్యం లేకుండా నడవడం మొదలు పెట్టాను. ఎక్కడో దూరంగా రేడియోలో నుంచి దేశ భక్తి గేయాలు వినబడ్డాయి. దగ్గరకు వెళ్లితే అది గాంధీ బొమ్మల సెంటరు అని పోల్చుకున్నా. ఎంతగా మారిపోయింది? వందేమాతరం తాతయ్య ప్రతిష్ఠించిన బొమ్మలు ఇవి. తాతయ్య ఉన్నంత కాలం ఉదయం, సాయంకాలం ఊడ్చి శుభ్రపరిచి, ఓ నిమిషం బొమ్మలకి ఎదురుగా తల వంచి నుంచునే వాడు. నన్ను కూడా తీసుకువెళ్లేవాడు. స్వాతంత్ర్య దినోత్సవం నాడు చుట్టూ మామిడి తోరణాలు కట్టి చరఖా తిప్పేవాడు.

ఇప్పుడు భారత జెండాలకు బదులు రకరకాల రాజకీయ రంగుల ప్లాస్టిక్ తోరణాలతో గందరగోళంగా ఉంది. గాంధీ బొమ్మలు ప్రక్కన ఊరి రౌడీ గారి పెద్ద విగ్రహం ఒకటి వెలిసింది. ఆ రౌడీగారి విగ్రహం నీడలో గాంధీ బొమ్మలు చిన్నబోయాయి. చుట్టూ రకరకాల అరాజకీయ పార్టీ జెండా స్తంభాల పైన మెరుస్తున్న జెండాలు రెపరెపలాడుతున్నాయి. ఎందుకో నిర్లిప్తత ఆవరించింది.

ఇంతలో "బాబూ" అన్న పిలుపు వినిపించింది. ఎక్కడో తెలిసిన గొంతు. ఒక ముసలతను నన్ను పిలుస్తూ ప్రాయాసపడుతూ వస్తున్నాడు. ఒక్కసారిగా గుర్తు పట్టి "మీసాల తాతా .." అంటూ నేనే పరిగెత్తుకు వెళ్లాను. మీసాల తాత నా చేతులు తడిమి, తన పై తుండు తీసి బడ్డీ కొట్టు ఎదురుగా ఉన్న బెంచీని తుడిచి కూర్చో బెట్టాడు. చిన్నప్పుడు నాకిష్టమైన చిరుతిండులు ఇంకా ఆ సీసాలలో కనబడ్డాయి. మీసాల తాత గబా గబా ఆ సీసాల్లోనుంచి తీసి నాకిచ్చాడు. ఎంతో ఉత్సాహంగా "వందేమాతరం గారి పెద్ద బాబు వచ్చాడు" అంటూ కేకలు వేశాడు.

ఉన్నట్టుండి ఒక చిన్న గుంపు పోగయ్యింది. ఆ బడ్డీ కొట్టులో ఉన్న రేడియోలో నుంచి ఒక పాట వినిపించసాగింది.

"నీ ధర్మం నీ సంఘం నీ దేశం నువు మరవద్దు
జాతిని నడిపి నీతిని నిలిపిన మహనీయులనే మరవద్దు"

మీసాల తాత ఎగసిపడే ఉత్సాహంతో నన్ను చూపిస్తూ అందరికీ చెపుతున్నాడు.

"వందేమాతరం గారు వేలుపట్టుకుని నడిపించుకొచ్చేవారే, ఆ చిన్న పిల్లాడే ఈ పెద బాబు". నా వైపు తిరిగి, "బాబూ, ఆయేళ వందేమాతరం గారు చేసే పని యేదీ అయిపోచ్చేది కాదు. మీ అమ్మల మేనత్తకి చిన్న పిల్లప్పుడే పెళ్లి సేస్తే, అత్తారింటికెళ్లెకుండానే పసుపు కుంకాలు పోయినాయి. ఆ యమ్మను బోడెమ్మను సేత్తుంటే "వందేమాతరం" అంటూ ఉప్పు పట్టుకోవటానికి ఒక దండును పోగేసి సముద్రం దిక్కుకి పోతున్న మీ తాతగోరు, ఈ తంతుని సూసి, మా ఇంటెదురుగా పసుపుకొమ్ములారబెడితే, ఓ పసుపుకొమ్మెత్తుకుపోయి బోడెమ్మను సెయ్యబోయే పిల్లకి కట్టి, మళ్లీ ఉప్పు కోసం సముద్రం దారంట ఎళ్లారు. రొండో రోజుకి వచ్చిన కబురేంటంటే, సముద్రపు ఒడ్డున ఉప్పు పిడికిట్లో బిగించి "వందేమాతరం" అని కూతలు పెడతాంటే బళ్లారి జైల్లో ఏసారు. అప్పటినించీ ఆయన పేరు వందేమాతరం గోరే!!! కొంతకాలం వెలేసారులే మీ వోళ్లనందరినీ. జైలునుంచి వచ్చిన తర్వాత ఈడ రావి చెట్టు కింద రోజూ తెల్లారే ఆంధ్ర పత్రిక గట్టిగా సదివేవారు. సదూ రానాళ్లమందరమూ ఒచ్చి యింటుండేవాళ్లం. ఓ రోజు నాతో, ఈడ జనం పోగవుతుండిరి కదా, నేను మీ అయ్యకి పసుపుకొమ్ము తాలుకా బాకీ ఉంటిని కదా, ఇదిగో ఈ కాసు తీసుకుపోయి బలపాలు, పలకలూ, పళ్లపొడి, సబ్బు బిళ్లలూ అమ్ముకోరాదే అన్నారు. ఇదిగో సూడండి బాబు అప్పుడు పెట్టుకొన్న బడ్డీ కొట్టు, ఇన్నాళ్లూ మా కుటుంబాన్ని పోషించింది. మా పిల్లలకి సదూ సెప్పించి పెద్దోళని సేసింది. ఆ పసుపు కొమ్ముతో మీ తాతమ్మగారి బతుకే కాదు, మా బతుకులు కూడా బాగు పడ్డాయి."

రేడియోలో పాట కొనసాగింది.

"ఆ పుణ్య మూర్తులు చూపిన మార్గం
అనుసరించుటే ధర్మం, అనుసరించుటే నీ ధర్మం
నీ ధర్మం నీ సంఘం నీ దేశం నువు మరవద్దు
జాతిని నడిపి నీతిని నిలిపిన మహనీయులనే మరవద్దు"

పూజకు పూలు కోసకోవటానికి వెళుతున్న ఇంకో పండు ముదుసలి కొనసాగించింది. "అంతేనా బాబూ, వందేమాతరం గారు తను మళ్లీ జైలుకెళ్లితే పత్రిక చదివే వాళ్లు ఉండరని అందరికీ పట్టుబట్టి చదువు నేర్పించారు. మీ జేజమ్మగారిని పంపి ఆడవాళ్లందరికీ కూడా నేర్పించేవారు. ఎవరికి వాళ్లు ఇదేం చోద్యం అని ఎగతాళి చేసినా, పట్టు వదిలే వారు కాదు. ఆడవాళ్లు చదువుకుంటే పిల్లలకి కూడా చదువు అబ్బుతుందని గొప్ప ఉడుం పట్టే పట్టారు. ఆడవాళ్లు వీధి బడిలోనూ వసారాలోనూ చదువుకోవటం బిడియమని, ఆయన ఇంటినే బడిగా మార్చి పగలు పిల్లల బడి, రాత్రి ఆడవాళ్ల బడి నడిపేవారు. రాత్రి బడికి అందరూ రావటంలేదని, మీ జేజమ్మగారితో భాగవతం కథలు చెప్పించేవారు. నేనేమో అప్పుడు చిన్న పిల్లని., తరుడు ఫారం నాకు అయిపోతే, నన్ను అంగలూరు పంపి టీచర్ ట్రైనింగ్ ఇప్పించి అదే బడిలో పంతులమ్మను చేసారు. ఆ తరవాత నాకు పెళ్లై ఆడ పిల్లలు పుడితే, నువ్వూ తరుడు ఫారం, నీ పిల్లలూ తరుడు ఫారమేనా అని చెప్పి, మా అమ్మాయిలని టౌనులో హై స్కూలుకి పంపించమన్నారు. నాలుగు మైళ్లు ఆడపిల్లలు

నడవలేరని అంటే, వందేమాతరం గారు బస్సు డిపోలో మేనజరు గది ముందే పడుకుని బస్సు వేయించారు. అయినా సరే, ఎవరూ ఆడపిల్లలని టౌనులో హైస్కూలుకి పంపలేదు, ఆ బస్సు టికెట్టు కొనలేమన్నారు. వందేమాతరం గారే తన పెన్షన్ డబ్బులు పెట్టి టికెట్టు కొని ఆడ పిల్లలని హైస్కూలు చదువు పూర్తి చేయించారు. చదివింది చాల్లే మా ఆడ పిల్లలకి పెళ్లి చేస్తామంటే ధైర్యమున్న ఆడ పిల్లలని నలుగురిని పోగేసి మళ్లీ కాలేజీ చదువు మొదలు పెట్టించారు. మా అమ్మాయి అలాగే పై చదువుకెళ్లింది".

"ఆ సంస్కర్తల ఆశయరంగం నీవు నిలిచిన సంఘం
నీ ధర్మం నీ సంఘం నీ దేశం నువు మరవద్దు
జాతిని నడిపి నీతిని నిలిపిన మహనీయులనే మరవద్దు"

ఇంకో పెద్దాయన కొన సాగించాడు "అంతేనా, అంతటితో ఆపితే ఆయన వందేమాతరం గారు ఎందుకు అవుతారూ? ఆయన ఇల్లుని బడి చేశాడు కదా! బళ్లో పిల్లలు ఎక్కువయితే, ఇన్ని టికెట్లకి డబ్బులు పెట్టే బదులు మనమే హైస్కూలు కట్టించుకోవచ్చని ఆయనకున్న ఎకరమున్నర మెట్ట పొలంలో హైస్కూలు కట్టించారు. హెడ్డుమాస్టారుకి రెండు గదుల కోడి గుడ్డు సున్నం గోడలతో డాబా, పిల్లల తరగతులకి మట్టి గోడలతో రెండు పాకలూ వేయించారు. ఇవి కట్టించటానికి ఆయన దగ్గర డబ్బులు ఎక్కడ? అందుకని ఊళ్లో వాళ్లందరిని కోడిగుడ్లు ఇవ్వమన్నారు, ఇవ్వలేని వాళ్లనందరినీ కనీసం నాలుగు తాటాకులు ఇవ్వమన్నారు. ఇచ్చినవాళ్లకంటే తిట్టిపోసినవాళ్లెక్కువ. వందేమాతరం గారు అవ్వేమీ పట్టించుకోలేదు. ఆయన ఎకరమున్నరలో ఊళ్లో అందరికీ పనికి వచ్చేటట్లు హైస్కూలు పెట్టించారు. చుట్టూ చెట్లు నాటించి పిల్లలతో కలిసి నీళ్లు పోయించారు".

ఉన్నట్టుండి చిన్న గుంపు తయారయ్యింది. వెనకనించి కర్ర తాటించుతూ, కర్రతో మనుషులిని తోస్తూ వెనక నుంచి ఒక వంగి పోయిన ముసలి అవ్వ. "బాబూ" అని పిలిస్తే గొంతు గుర్తు పట్టాను. "అప్పమ్మా, నువ్వా, ఎంత పెద్దదానివయ్యావు?" అని ఇంకా ఏదో మాట్లాడబోతే, క్రిందకి వంగమని సైగ చేసి, తేగ ముక్క ఒకటి నా నోట్లో పెట్టి, ముఖమంతా తడిమి నా ప్రక్కన కూర్చుని చెప్పటం ప్రారంభించిది "బాబూ, వందేమాతరంగోరు గురించి ఏటి చెపుతాం? వొక్క మాట మాట్లేడేవోరు కాదు. ఏదైనా చేసి చూపించేవోరు. అందరూ ఆయన్ని మొండోడు అనే వోరు. ఇప్పటికి తెలిసొచ్చింది, ఆయన చేసిన పనుల యిలువ. మేం పనులుకి పోతావుంటే, తెల్లారే మా పోరళ్లని బడికి తీసుకు పోతనని వొచ్చేవోరు. పోరగాళ్లని పాలేరు పనికి పంపితే కవతం వొస్తది కదాని వొల్లదంటే వొల్లదనేవోళ్లు. మొండోరు కదా వందేమాతరం గారు. మీ జేజమ్మతో సెప్పి ఆవిడకున్న రెండెకరాల పొలాన్ని మీరందరూ పోరగాళ్లని బడికంపిస్తే పల్లె వేసుకుందురూ, కాలవ గట్టున వర్సాలొచ్చినప్పుడు కాలవ పొంగి ఇబ్బంది పడుతుండిరి గదా అన్నారు. ముందు ఒకళ్లిద్దరు తయారయ్యారు, రెండు సంవత్సారలయ్యేటప్పటికి అందరూ ఇల్లేస్కున్నారు. పల్లె తయారయ్యింది. బాబూ, అప్పటినుంచి ఇప్పటిదాకా మేమెవ్వరం భయం లేకుండా ఆడనే ఉంటిమి. మా పోరగాళ్లేకాదు, పోరిలుకూడా సదూకుని పెద్దాళ్లయ్యారు."

"మీసాల తాతా, తాతగారి ఇంటిలో బడి బాగుందా" అన్నాను. "బాగోకేం, బాగానే ఉంటది. అందరూ సదూకుని బాగుపడినోళ్లే కానీ పట్టించుకునే వాళ్లెవరూ లేరు, మీరే సూద్దురు కాని, రండి" అని తీసుకు వెళ్లాడు. నాతో పాటు అ పది మంది పాత తరం వాళ్లు కూడా వచ్చారు.

తాతయ్య పెంకుటిల్లు అలాగే ఉంది. నాలుగు గదుల ఇల్లు, ముందు వసారా, వెనక వసారా. చుట్టూ తాతయ్య పెట్టిన చెట్లు వృక్షాలై ఇంటిని కమ్మేసినాయి. పూజకు పూలు కోసకోవటానికి వెళుతున్న పండు ముదుసలి కేకేస్తూ పిలిస్తే ఇంకొక పెద్దావిడవచ్చింది. "ఇదిగో, మా అమ్మాయి. ఈ ఎలిమెంటరీ స్కూలుకి నేను రిటైరు అయ్యేనాటికి చేరింది, ఇప్పుడు స్కూలుకి హెచ్ ఎం" అంటూ నన్ను పరిచయం చేసింది.

"వందేమాతరం గారి మనవడా మీరు? ఈ స్వాతంత్ర్య దినం మీరు రావటం ఎంతో బాగుంది. జెండా వందనం మొదలు పెడుతున్నాము, మీరు కూడా రండి అని" లోపలికి తీసుకువెళ్లింది. అవును, తాతయ్య వల్లనేకదా నాకు అందరూ ఇంత గౌరవం ఇస్తున్నారు?

ఇంతలో ఒక చిన్నారి వచ్చి ముందుకు వంగమని చెప్పి, చిన్ని కాగితం జెండా, గుండు సూదితో నా చొక్కా జేబుకి గుచ్చింది.

జెండా వందనం చేస్తూ ప్రధానోపాధ్యాయురాలు చుట్టూ ఉన్న చెట్లని పిల్లలకి చూపుతూ "ఆ తరం పెద్దవాళ్లు మొక్కలు నాటితే, ఈ తరం పిల్లలు మీరు తినటానికి అవి పండ్లు కాస్తున్నాయి. అలాగే వందేమాతరం గారి లాంటి వాళ్లు ఎన్నో త్యాగాలు చేసి నాటిన మొక్క మన స్వాతంత్ర్యం, మనం

ఆ చెట్టు పళ్లు తింటున్నాము. ఈ చెట్లకు కాసే పళ్లు ఆనాటి త్యాగమూర్తులు ఈనాటికీ మనకు పెడుతున్న భిక్ష. మనకి కూడా ఆ చెట్లన్ని రక్షించే భాద్యతా, ఆ స్వాతంత్ర్యాన్ని సద్వినియోగం చేసుకునే భాద్యత ఉన్నది. మనం చెట్లు కున్న పళ్లు కోసుకోవటమే కాదూ, మనము కూడా వందేమాతరం గారి స్ఫూర్తితో ముందు తరాలకి మంచి మంచి పళ్లు ఉండేటట్టుగా చెట్లని నాటాలి, మంచి పనులు చేస్తూ దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడాలి." అని చెప్పింది.

ఆ పిల్లల సందడిలో అలాగే సమయం గడిచిపోయింది.

పిల్లలకి మధ్యాహ్న భోజనం చూద్దురు గాని రండి అని ప్రధానోపాధ్యాయురాలు పిలిచింది. నేను కూడా పిల్లలతో కలిసి భోంచేస్తానని చెప్పి పిల్లలతో పాటు కూర్చున్నాను. ప్రధానోపాధ్యాయురాలు కూడా నా ప్రక్కన కూర్చున్నారు. అన్నము, ఆవకాయా, పప్పుకూర, మజ్జిగ మాత్రమే. ఆవకాయ కలుపుకుని ఒక ముద్ద నోట్లో పెట్టుకోగానే ఒక్కసారిగా ప్రాణం లేచి వచ్చినట్లయ్యింది. ప్రధానోపాధ్యాయురాలు "ఇక్కడ పిల్లలకి ఇంతకంటే పెట్టే అవకాశం లేదు. ఈ ఆవకాయ పచ్చడి అయినా, అదిగో మీ తాతగారు పెట్టిన జలాల చెట్టు కాయలదే. ఈ ఆవకాయ ఉండబట్టి పిల్లలు ఇంకో ముద్ద ఎక్కువ తినగలుగుతున్నారు."

నిజమే ఎంత రుచిగా ఉన్నాయి ఈ పచ్చడి మెతుకులు. పిల్లలతో కలసి తిన్న పచ్చడి మెతుకులతో కడుపు నిండింది. ఇది అంతా నిజంగా తాతయ్య చలువే, ఆయన ఈ రోజుకు వేస్తున్న భిక్ష.

ప్రధానోపాధ్యాయురాలు చెప్పటం కొనసాగించింది "ఈ బడిలో చదువుకుని కొందరు వేలమంది పై వర్గంలోకి చేరారు. కానీ ఈ కాలంలో మీ తాతగారి వంటి వాళ్లు కనబడటం లేదు. ఈ బడికి వచ్చే వాళ్లకి భోజనం వసతులే లేవు, ఇంక పుస్తకాలు కొనే స్తోమత ఎక్కడిది? గాలి వాన వస్తే బడి పెంకులు ఊడి నీళ్లు కారతాయి."

మళ్లీ ఎక్కడో మైకులో పాట వినిపించింది

“ఆ దేశ భక్తులు వెలసిన దేశం నీవు పుట్టిన భారతదేశం
నీవు పుట్టిన ఈ దేశం
నీ ధర్మం నీ సంఘం నీ దేశం నువు మరవద్దు
జాతిని నడిపి నీతిని నిలిపిన మహనీయులనే మరవద్దు”

ఇంతలో నాకు కాగితపు జెండా గుచ్చిన చిన్నారి మళ్లీ వచ్చి, జేబుకున్న జెండా జారిపోతోందని చెప్పి, గుండు సూది తీసి మళ్లీ గుచ్చింది. ఆ తొందరలో గుండు సూది నా చర్మంలోనుంచి గుచ్చింది. రెండు నెత్తురు చుక్కలు చెమర్చి చొక్కా తడిచింది.

మనస్సు నిండింది. కర్తవ్యం బోధపడింది.

★★★

Click here to share your comments on this story